

פאר מייעקב

חידושי הלכות ופולפולי דברים
שנתלבנו בדיבוק חברים בהיכלי הכוללים
שע"י ביהמ"ד 'תפארת יעקב'

גלין ה' - בין המצרים תשפ"ג



עטרת תפארת

דינים והנהגות מפי מורינו הרב שליט"א

הלכות תשעת הימים

הסובבים סובלתו, מותר לרחוץ אפילו בסבון, אך שיהיה אבר אבר במים צוננים או פושרים שלא יצטנן, וכל לא יהיה בהנאת הרחיצה, וכ"ן ירחץ בצננה ולא בפרהסיא, ויש שנהגו להחמיר שלא לרחוץ בכל אופן וכל אחד יעשה כהוראת רבותיו בזה.

ד. קטנים עד גיל שלוש מותר" לרחצם כדרכם כל השנה, ומגיל שלוש אם הם בגיל שמתלכלכים תדיר מותר" לרחצם להוריד הלכלוך מהם ואפשר גם בסבון, וטוב שיהיו המים פושרים אם אפשר.

ה. לכבוד שבת קודש הנוהגים" להקל לרחוץ יש להם על מי לטמון, ומ"מ ימעטו ככל האפשר שיהיה במים פושרים או אפילו אבר אבר, טבילה במקוה בוודאי שיש להקל לנוהגים בזה בכל שבת.

באב, ואסור לכבס יותר ממה שצריך, אפילו שרק מוסיף על מה שמכבס, ואינו צריך לקנות לפני ראש חודש בגדים חדשים בכדי שלא יצטרך לכבס, ומ"מ יש לדאוג שכל הבגדים שיש לו יהיו מכובסים לפני ראש חודש, ועדיף" לכבס מאשר לקנות בגדים חדשים, ובגדי קטנים המתלכלכים תמיד מותר" גם לקנות חדשים לפי הצורך.

ה. לבישת בגדים מכובסים אסור", ובכלל זה גם להציע כלי מיטה מכובסים, וכן אסור להשתמש עם מגבות, כופות שלחן מכובסים וכל כיוצא בזה. הסובלים מזיעה בפרט בימים חמים, וכן פועלים שבגדיהם מתלכלכים בעבודתם, וכן ילדים המלכלכים תדיר את בגדיהם, וכן במקומות ציבוריים שיש שם מגבות כופות וכדומה, מותר" להחליף הבגדים לפי הצורך.

ו. ומכיוון שיש שלא התירו להחליף גם באופנים אלו אלא את הבגדים התחתונים המזיעים יותר ולא הבגדים העליונים, לכן הרוצה להדר יכין לפני ראש חודש הבגדים באופן שילבש אותם לפני ראש חודש למשך שעה ויותר (ואין די במשך זמן קצר ביותר שנראה כחוכא), ולא אם הכין יתנם על"ג הקרקע באופן שיתלכלכו קצת, ובכך יוכל ללבשם לעת הצורך.

ז. לכבוד שבת מותר להחליף את כל הבגדים, וכן את מפות השלחן ומצע המיטה, וכן מותר לצחצח הנעליים לכבוד שבת, אכן" אין ללבוש בגדים חדשים בשבת חוץ.

ח. ככל אופן שמוותר לכבס צריך" לכבס בצננה ככל האפשר, ע"כ אין לתלות בגדים במתלה כביסה חיצונית הנראית לעין כולם.

ט. בשנה זו שתשעה באב חל ביום חמישי כתבו" האחרונים להקל הרחיצה והכיבוס כבר מליל ישישי במוצאי התענית, ובתנאי שיהיה הדרבן לכבוד שבת קודש ולא שבביל הימים שלאחר מכן, לכן אם בדיעתו לרחוץ שוב למחרת אין לרחוץ בלילה שאינו לכבוד שבת, וכן אסור בתספורת ובבשר ויין עד חצות בערב שבת.

רחיצה

- א. אסור" לרחוץ רחיצה של תענוג אפילו בצונן מראש חודש ואילך, ורק פניו ידיו ורגליו מותר, ורחיצה לצורך רפואה או מצווה אין אסור.
- ב. הרגילים לילך למקוה יכולים לילך גם בימים אלו, אך יהיה שלא לשהות במים הרבה לשם תענוג, וכן לא יחממו את מי המקוה אלא יהיו פושרים באופן שיצטנו הטובלים שם ולא יותר.
- ג. אדם הסובל מזיעה ואין דעתו מיושבת עליו, או שאין דעת

איסור השמחה בתשעת הימים

א. משונכס אב ממועטי בשמחה. ויש" לזהר מאד שלא למלא פיו שחוק בימים אלו. זמן מיעוט השמחה הוא מלילי ראש חודש אב בצאת הכוכבים, ויש" אומרים שהוא עד ראש חודש אלו ועכ"פ עד אחר תשעה באב.

ב. בכללי איסור השמחה הוא סיווד וצביעת הבית שאסור מראש חודש אב, ואם אינו ליופי ותענוג אלא שמסייד ומתקן עקב קלקול או נזילה וכדומה, אין בזה איסור אף בשבוע שחל בו תשעה באב.

ג. יש להימנע מנטיעת גינות נוי או עצים לצל בגינות ובחצרות הבתים, אכן" יכוש ניקוי וסידור הגינה בצורה שגרתית אין בזה איסור.

ד. מראש חודש עד התענית ממועטי: במשא ומתן ובזמנו נהגו" להקל בזה, מכל מקום משא ומתן של שמחה כגון קניית כלי כסף הריטיים או רכב חדש וכדומה, יש להמנע מלקנותם בתשעת הימים, ובדבר האבד יעשה שאלת חכם.

ה. כמו"כ אין לקנות או לתפור בגדים חדשים, וכן אין ללוש בגדים חדשים אפילו אינם קנאם לפני ר"ח, ואין מברכים עליהם שהחיינו אין ללבשם, ובכלל זה נעליים וגרביים וכל כיוצא בזה, ואפילו אם קנה הבגדים לפני י"ז בתמוז וקעת לובשם מחדש אסור.

ו. שטיפת הבית המנהיג לאסור באופן הרגיל, אלא ישנה מהרגלו כגון שיפחית מחומר הניקוי וכדומה, ולכבוד שבת מותר לשתוף כרגלי, וכן אם נתלכלך הרבה מותר לנקותם מהרגלו.

כביסה ולבישת בגדים מכובסים

- א. אסור" לכבס מראש חודש עד אחר התענית, וכן" אסור ליתן בגדים במכונת הכביסה בערב ראש חודש באופן שיגמור להתכבס בלילה, ואפילו במים בלבד בלי חומר אסור, וכ"ן אסור נקות את הבגד מכתם שהתהווה בו, אא"כ מתיבש מלצאת באופן זה ואין לו בגד אחר.
- ב. ובכלל האיסור הוא לגהץ הבגדים ואפילו חלק מהבגד אסור לגהץ, ואפילו בשביל להשתמש בהם אחר התענית ג"כ אסור.
- ג. לצחצח הנעליים נתלקיי" האחרונים אם הוא בכלל כיבוס, ולהבריקם בשפשוף וניקוי יסודי יש להחמיר, ולהוריד האבק במטלית אין איסור לכל הדיעות.
- ד. אין לו אלא בגד אחד ונתלכלך או שכל בגדיו נתלכלכו (בויעה וכדומה כדלהלן), מותר" לכבס ולגהץ עד שבוע שחל בו תשעה

אכילת בשר ויין

א. ונהגין שלא לאכול בשר (כולל בשר עוף), ולא לשתות יין (כולל מיץ ענבים) מראש" חודש ואילך, וכן אין לאכול תבשיל שנתבשל עם בשר, אבל מאכל פרווה שנתבשל בקדרה פשוטה אין איסור כלל אפילו היא בת זמנא מבישול בשר, וכ"ן אין ליתן יין בעוגה או בתבשיל שדינו כתבשיל של בשר, ויש שהקלו אם עירבו מעט יין ואין נרגש טעם היין במאפה, ופשוט שלכל הדעות אין איסור לשתות משקה בטעם ענבים וכדומה, וכן מותר לשתות שר וליקר מכל סוג שהוא.

ב. שתיית יין הבהלה במוצאי שבת, נחלקו המנהיגים יש הנותנים לקטן שהגיע לחינוך (שש) ולא הגיע לגיל שיכול להתאבל על הורבחה הבית (כבן עשר), ויש שנהגו לשתות בעצמם את כוס הברכה, ויש שהבדילו על חמר מדינה, ונהרא נהרא ופשיטה.

ג. טעמי"ת המאכלים בערב שבת מותר" רק בכדי לדעת אם מתובלים הטיב ומהג" טועמיה" יקיים על מאכלים שאינם בשריים, שריים של שבת אסור לאכול בתשעת הימים ועיין הערה"א.

ד. בסעודת מצווה מותר לאכול בשר ולשתות יין כבירת מילה, פדיון הבן, סיום מסכת בר מצוה בזמנה, ויש בזה כמה פרטי דינים ואכמל"ב.

ה. חולה, מעוברת מינקת, קטן חלוש הצריכים לאכילת בשר לצורך בריאותם יש להקל להם, ומ"מ יעשו שאלת חכם.

וה"ר שייחפכו ימים אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים בב"א

¹ ש"ע שם סעיף ג',
² פתחי תשובה י"ד סי' שפ"ט סק"ב בשם אחרונים והנראה מדברי האחרונים והפוסקים שבגדי הזיעה שהתירו להחליף במקומותינו זמניים הרבה אי"צ ללבשם לפני ראש חודש או ליתנם על"ג הקרקע שאין בהם הנאה כ"כ מהגידות והקפול שלחם, ורק בבגדים העליונים יש להדר בזה כדלהלן, ומ"מ נהגו חסידים ואנשי מעשה לשנות מהרגלי ההלפת הבגדים גם בבגדים של זונה שצריך להחליף הרבה.
³ משנה ברורה שם סק"ט ז"ע מ"ש בביה"ד ד"ה כלים בשם פרו מגדים להקל ללבוש בגדים חדשים בשבת חוץ ואפשר שמונתו מכובסים ולא חדשים ממש וד"ק.
⁴ משנה ברורה שם פ"ג,
⁵ יסוד יע"ן, ש"ת או נדרבו, ש"ת אבן ישראל ועוד.
⁶ רמ"א שם סעיף ט"ז,
⁷ עיין אשל אברהם בוטשאטש שהסתפק בגדר פרהסיא אם בפני עשרה או בפני או שלשה.

⁸ ש"ת שלמות חיים להגר"ח זוננפלד זצ"ל בשם הגר"ש סלנט זצ"ל, אררות רבינו בשם החוון אי"צ זצ"ל, וציון שאינו אסור מדינא כביבוס וכדומה אלא מנהגא.
⁹ ש"ע שם ס"ג מפני שגראה כמסית דעתו מן האבילות, ובכלל זה גם תפיסה וסידוק פאה נכרית שדינו כביבוס.
¹⁰ יבשם הגר"ש ואמר זצ"ל.
¹¹ אררות רבינו, וכתם אבק וכדומה שיודר בקלות אין איסור כלל לנקותו, וכן לשפשוף את הבגד ע"י מברשת בלי מים אין איסור.
¹² בש"ת שלמה חיים להגר"ח זוננפלד זצ"ל כתב לאסור, וכ"כ הגר"מ שטרנבוך שליט"א במועדים זמנים, מאידך בש"ת אגרות משה כתב שאינו פאה טעם לאסור בזה.
¹³ משנה ברורה שם סק"ט.
¹⁴ הגר"ש ואמר זצ"ל, ויש מורים שבגדים פשוטים נגרבים וכדומה אם יש לו חדשים בביתו ילבשם ולא יכבס הישנים.
¹⁵ אחרונים עפ"י מגן אברהם סק"ה שיכבסו דינו כקניית חדשים.

¹⁶ ישלח עירון תקנ"א א' ובמגן אברהם כתב שאין שמחן בו כלל ה"ד במשנ"ב, ודיוע מ"ש בספ"ק עבודת ישראל פ' מסעי שהגם שצריך להיות עצב ונאנח על חורבן בית ה', עכ"ל יש לחוק את עצמו ולטהר לבבו ולעבוד את ה' בתורה ותפילה בשמחה ובפרט בשעת אמירת שירת ותשבחות וכו'.
¹⁷ יסוד ושורש התעבורה סוף פ"א.
¹⁸ מגן אברהם סק"ו, ובפרי מגדים כתב שיש מחמירים משקיעת החמה.
¹⁹ משנה ברורה שם ב' ולא' המזונה ע"ד ב'בא אחר חצות שעדיין חלים דיני אבילות, וי"א עד ט"ו באב.
²⁰ ש"ע שם סעיף ב', ובגין בית הכנסת מותר דהוי מצווה דרבים (מגן אברהם שם).
²¹ קובץ ש"ת לוי ב"ש חיים הגר"ש ואמר זצ"ל.
²² ש"ע שם.
²³ משנה ברורה שם י"א עפ"י אחרונים שבזמנו הכל נחשב כד' פרנסתו.

²⁴ הדינו רבותיהו ודינו כרחיצה לרפואה שאין בזה איסור.
²⁵ משנה ברורה שם ושם כתב שמוותר בכדי להוריד החטטין מהם מ"מ כתב האחרונים שהיתיר הוא גם להוריד הלכלוך מהם רמ"א, ובמשנה ברורה שם ס"ק צ"ו הביא דעות להקל חפיפת הראש, שמורת שלום קידיונו, מאידך יש שכתבו בתומרה יתירה נגד אותם המקילים בזה גם בערב שבת - עירון השלחן סעיף ל"ו, ש"ת דברי יציב ח"ב סי' רל"ו.
²⁶ והנהוג לאכול בכל ראש חודש בשר ויין יש לו להקל גם בראש חודש אב, אך בלא זה אין לזוז מספק השלחן עירון להחמיר בזה גם בראש חודש.
²⁷ ש"ת שבת הלוי ח"ט סי' קל"ב.
²⁸ ש"ת שבת הלוי ח"ט סי' קל"ב.
²⁹ מקור חיים להח"י ועוד.
³⁰ הנהגה ברבני יוסף כתב החיד"א להקל לאכול משוריים ש שבת וכתב בשערי יתשובה שלא נהגו להקל בזה והפוזין גדר וכו', וע"ע מ"ש בזה בבני יששכר חודש תמוז אב מאמר אות' י, וכן כתבו כל האחרונים להחמיר בזה.

הושע נא למען פארך

פסקי הלכות
שנתבררו בכולל הוראה הלכות ד' מינים
בראשות הרה"ג
ר' נתנאל סגל שליט"א

הרה"ח ר' מרדכי יהודה כץ שליט"א

אתרוג האצבעות - האתרוג הסיני

דבוקים יחדיו כתאומים. והרב תנחום בן יוסף הירושלמי [חי כמאה שנה לאחר הרמב"ם] כתב מילון לשפה הערבית על מילים המובאות במשנה תורה להרמב"ם, ושם תירגם כך, תיום: והוא שיש בו שני אצבעות או יותר וכו'. ועל פניו נראה מדבריו שכוונתו לאתרוג האצבעות, [או שנאמר שהמתרגם מערבית ללשון"ק תירגם שלא במדויק].

פוסקים שנדרשו לענין בוודאות הם הבן איש חי ורבו ר' עבדאללה סומך, שנחלקו האם אתרוג זה כשר לברכה. בתשובה לשאלה ששלחו מעיר ג'ין (סין) בארץ הנכאן לגבי כשרות אתרוג זה העלה ר' עבדאללה צד לדמות אתרוג זה לאתרוג שעשאוהו דפי דפי, ודחה באמרו שדפי דפי נראה כאתרוג רגיל עם בליטות ושקעים יותר מהרגיל, משא"כ אתרוג זה אינו דומה כלל וכלל לאתרוג סטנדרטי. אך בסוף דבריו דימה אתרוג זה לאתרוג התיום וכתב כך 'ומה התיום שהם שנים נפרדים אפ"ה כשרים, כ"ש אתרוג זה דהוא צורתו ככל האתרוגים ודווקא בראשו יש אצבעות, דכשר'.

ותלמידו הבן איש חי נחלק עליו וסבר שדווקא עץ של אתרוגים שאנו יודעים ויש לנו קבלה עליו שהוא עץ של אתרוג, אזי גם אם ישנו אתרוג [תיום] אנו מכשירין אותו. אבל אתרוג זה אין אנו יודעים אם נחשב כלל כאתרוג, וע"כ פסלו מכל וכל.

תקופה נוספת שנדרשו גדולי הדורות לעניין הוא בימי מלחמת העולם השני כשבני ישיבת מיר שהו בשנחאי והעץ היחיד של האתרוגים שהיה בכל המדינה נכרת [עץ זה יבאו עשיר אחד אשר גר שם עשרות שנים לפני כן, וכשכבשו היפנים את שנחאי השתלטו על ביתו של העשיר והפכוהו לבסיס צבאי, בני הישיבה גייסו מספר אנשים שיקפצו מעל חומת הבית ויקטפו מספר אתרוגים, וכשנודע דבר זה ליפנים כרתו את העץ בחמת זעם]. מצאו את הזן הזה, וכפי הידוע היו בזה ויכוחים גדולים בין רבני הישיבה שבסופה הוכרע שאינו אתרוג ואין ליטול אותו [יש כאלו שנטלו אותו בלי ברכה].

ולסיום, אקנח במילתא בד"חוחא - מספרים שכשהובא אתרוג זה למרן הגר"ח"ק אמר שאתרוג זה מהודר למצוות 'ושמחת בחגך'.

ישנו זן של אתרוגים שפירותיו נראים כאתרוג רגיל בתחתיתם ובראשם הם מתחלקים למספר ראשים ונראים כאצבעות. ויש להסתפק האם לאתרוגים אלו יש שם 'פרי עץ הדר' ומותר לברך עליהם בחג הסוכות.

ובכדי לבאר ענין זה יש להקדים את דברי רבא בגמ' סוכה דף לו, אתרוג שעשאו בדפוס פסול דווקא כשעשאו כמין בריה אחרת, אבל עשאו כברייתו כשר. וגון שעשאו כמין דפי דפי. ומבאר רשי' 'דעבידא דפי דפי - כמין קרשים קרשים, כעין גלגל של רחיים של מים, ורבה אשמעינן דהוא נמי ברייתו'. ונאמרו במפרשים שני ביאורים מנין שאף דפי דפי נקרא כברייתו: א, מכיוון והצורה הכללית של האתרוג עדיין כמראה אתרוג הרי זה כברייתו, ב, שמכיוון ויש אתרוגים הגדלים בידי שמים כמין דפי דפי אף אתרוג זה נקרא כברייתו.

דבר נוסף שיש לעמוד עליו הוא מדוע אין פה דין 'חסר' - הרי בין הדפי, בחריצים שבין הבליטות ישנו אוויר שלוליי הדפוס היה מלא בפרי - ומבואר בתרומת הדשן ובחיי אדם שמכיוון וחריצים אלו היו מתחילת ברייתו של האתרוג, ואף נקדם עור מעל כל חריצי ובליטות האתרוג הרי זה אתרוג תמים בלי חיסרון.

ועתה נשוב לדון באתרוג האצבעות ובכמה אנפי:

- א. חסר - שיש חיסרון במרכז הפרי בין האצבעות. ולכאול לפי דברי התרומת הדשן דלעיל אין כאן חיסרון, שהרי כך הוא מתחילת ברייתו ואף נקדם עור מכל הצדדים.
- ב. חיסרון הפיטם - לזן זה אין פיטם כלל. וכבר באתרוג תימני דנו הפוסקים שאתרוג שמעיקר גידולו הוא נטול פיטם, פשוט שאין חיסרון הפיטם פוסל, וכן בענייניו.

ועוד צדדים נוספים אשר יובאו בהמשך מדברי הפוסקים.

וכעת נבוא לדברי הפוסקים אשר דנו בזן זה במשך הדורות: הנה ברמב"ם הביא את הדין שאתרוג התיום כשר. דהיינו שני אתרוגים שגדלו

יסוד שבתפאר

חידושי דינים מאת הרה"ג ר' יעקב חיים דינקל שליט"א
- ראש כולל הוראה

הערה ע"ד דברי הגרעק"א בענין עשיית עירוב תבשילין, ולגלול הס"ת מיו"ט לשבת.

מקרא ואחד תרגום ואז ממילא יצטרך לגלול ולא ייחשב כהכנה מיו"ט לשבת אלא כקורא בתורה, וכן כתב יסוד זה בשו"ת דברי יואל (לכ"ק האדמו"ר מסאטמאר צוק"ל ח"א סי' ט) וז"ל: ובענין טלטול הס"ת אודות הנשיא [בימי חודש ניסן] אין קפידא, דאך בטלטול הס"ת מביהמ"ד לחוץ אפילו מבית לבית איכא קפידא, אבל באתו ביהמ"ד שמונח שם בארון ללמוד ולקרות ממנו לא שיהיה מונח בארון, אלא שבשעה שאין קורין ולומדין ממנו צריך להיות משומר בארון, אבל בשביל קריאה ולימוד בכל אופן אין גנאי להוציאו, והא ראייה שהיו גאונים וקדושים יחידים שהיו נוהגים להוציא הס"ת בשביל קריאתם שנים מקרא ואחד תרגום, אף שבודאי אין שום חיוב בדבר, וכל הציבור לא היו נוהגים אחריהם כן, אלא כולם יצאו ידי חובת קריאת שמו"ת מתוך החומש, ואותם היחידים שהוציאו הס"ת לזה אך לגרמיהו הוא דעבדי והוציאו הס"ת אך בשביל יחיד לקריאה שאין בו שום סרך חיוב כלל ועיקר שיהיה בספר תורה, וע"כ שכן דעתם בהחלט שאין בכהאי גוונא שום חש זלזול לספר תורה שזה רצונו וכבודו אם הוא באותו ביהמ"ד להוציאו בשביל קריאה ולימוד באיזה אופן שהוא, עכ"ל. וצריך עיון.

בגליון הקודם ערב חג השבועות הבאנו בענין "עירוב תבשילין" מה שכתב בהגהות רבי עקיבא איגר לסימן תרסז וז"ל משמע מיו"ט לשבת מותר ע"י עירוב תבשילין. וע' מג"א סקכ"ח ס"ב בשם הר"ן ועמ"ש שם בגליון ולטעמי' דידי שם הכא מיו"ט לשבת מותר ע"י עירוב תבשילין דשייך ג"כ היתירא הואיל ומקלעי אורחים ורוצים ללמוד הפרשה שיקראו בשבת לגלול, אבל לטעמו דהמג"א שם בשם הר"ן דעירוב תבשילין אינו מותר אלא צרכי סעודה. א"כ הכא אסור לחפש הס"ת מיו"ט לשבת. ועמ"ש בגליון לעיל סי' ש"ב במג"א ס"ו עכ"ל.

ויש לעיין דאמאי היה צריך הגרעק"א להגיע להיתר זה, הרי יש היתר פשוט דהנה יש אופן שמוותר לגלול הספר תורה בלא עירוב תבשילין, והענין הוא דבסי' רפ"ה "לקרוא הפרשה שנים מקרא ואחד תרגום" כתב במשנה ברורה (סוס"ק) וז"ל: ומי שהוא בקי בטעם ובנקודות בעל פה טוב להדר לקרוא בספר תורה גופא, עכ"ל. ועיין בבאר היטב (שם ס"ק א) וז"ל: ומי שהוא בקי בטעמים ונקודות בעל פה מצוה לקרוא בספר תורה, מהרדב"ז והאר"י ז"ל תלמידי א' היה לפניו החומש וקרא לפניו, עכ"ל.

הרי שיש ענין לקרות בספר תורה לשנים מקרא וחד תרגום, וא"כ יש עצה שלא נצטרך להיתר של ר' עקיבא איגר בערוב תבשילין, אלא שיקרא בספר תורה לשם שנים

כל היום תפארתך

מהנעשה והנשמע בכולל ערב
בראשות הרה"ג
ר' ישראל הגר שליט"א

הרה"ח ר' חיים יעקב קלפולין שליט"א

ביור דברים בענין השכרת כלים לאירועים

איתא בגמ' (ב"מ פט) רב חמא הוה מוגר זוזי בפשיטא, ליומא כלו זוזי דרב חמא. הוא סבר מאי שניא ממוא, ולא היא מרא הדרא בעיניה וידיע פחתיה, זוזי לא הדר בעיניהו ולא ידיע פחתיה, ע"כ.
פירושו: רב חמא רצה להינצל מאיסור רבית ועל כן השכיר מעותיו במקום הללוותן ברביית, ופי' השכיר, פירש"י שאמרו בלשון שכירות ולא בלשון הלואה. ובתוס' פירש דבאה לא סגיאל אלא הכונה שלקח אחריות אונסין על עצמו ולא כבהלוואה שאחריות האונסין היא על הלואה. אמנם למעשה התמוטטו נכסיו כדן מלווה ברביית וכדפירש"י. ובגמ' ביארה בשני דרכים מדוע זה שונה מהשכרת כלים רגילה. א. דכלים הדרא בעיניהו, כלומר, שהכלי עצמו חוזר לבעליו בגמר השימוש ונמצא שהתשלום שהשוכר משלם הוא על עצם השימוש בכלי. משא"כ במעות דלהוצאה ניתנים והתשלום שמשלם השוכר הוא לא על השימוש במעות אלא על ההמתנה להשבת המעות. ב. בכלים ידיע פחתיה, דעצם הכלי נפסד ע"י השתמשותו ועל הפסד זה משלם דמי השכירות, משא"כ במעות דלא שייך בהם הפסד ע"י השימוש און על מה לחול התשלום.

ולכאורה הנפק"מ בין הרי תרי טעמא, כשהשכיר כלי שלא שייך בו פחת על ידי השימוש או כששכר מעות להתלמד וכדו'. דלטעם האי' יתא מותר, ואילו לטעם ב' יהא אסור. ולמעשה נחלקו בזה הראשונים דרש"י סבירא ליה דבעינן לב' הטעמים יחדיו להיתיר - פחת והדרה בעיניה. **ותוס' פליג עליו וס"ל דסגי בחד מתרי טעמא, וכותייה נקט בשו"ע לדינא** (סימן קע"ו טעמים א' ב').

ובהמשך הגמ' שם, ספינתא, אמר רב אגרא (שכירות) ופגרא (תשלום נוקים), וכו'. אמר רב פפא הלכתא ספינה אגרא ופגרא ונהוגו בני כופרא אגרא בשעת משכח, אגרא בשעת שבידה, ע"כ.

ופירוש הדברים, דלכאורה על אף שנתבאר לעיל דמותר לשלם שכירות על השתמשות בכלי. אבל אסור לקבל אחריות על הכלי לכשישבר, דאם משלם דמי הכלי בשבירתו הרי הוא מגלה שהכלי היה בהלוואה אצלו דהרי השוכר טטור מאונסין. וא"כ נמצא שכל מה ששילם על השכירות רבית מעליה הווה. ועל זה אמרו רב ורב פפא דמותר לעשות כן. ובעינן למידע טעמא דמילתא:

ברש"י ביאר דא"פ שהשוכר קיבל ע"ע לשלם דמי הכלי לכשישבר מכל מקום כל עוד שהכלי קיימת מחזיקה בעין לבעליה על אף שהחול דמי הכלי או דמי הפרה ששכר וכיוון שקיבל בעל הכלי ע"ע אחריות זולא, על זה קא משלם דמי השכירות, ואין חשש רבית. אבל בתוס' האריך לחלוק על פירוש זה מדברי הגמ' דלקמן דחזינן שם דבכדי להתיר לקחת אחריות שבידה על כלי משלם עליו שכירות, בעינן דווקא שיהא כלי שנפחת בתשמישו, ובה שייך לומר שמשלם את השכירות על פחת הכלי.

והנה בשו"ע פסק (סימן קע"ו סעיף ג') - מקום שנהגו לשכור הספינה ולטול שכרה, ואם נשברה שמין לו מה שפחתה ומשכרם יתר על שכרה, הרי זה מותר, וכן כל כיו"ב. והרמ"א מוסיף - וי"א דווקא כלים כאלו דאפילו כשלא נשבר נפחת קצת ועל כן כשנשבר משלם כשעת שבידה וכו', ע"כ. ומדייק האורח מיישור ועוד הוסיק דמדכתב הרמ"א בלשון "א משמע שהמחבר סובר שאף כלים שאין בהם פחת יכול השוכר לקחת ע"ע אחריות.

ועוד נמצא הפוסקים סימוכין לדעת השו"ע דהנה ישנה מחלוקת בין הראשונים האם כשנשבר הכלי משלם כשווי שעת השבירה או כשעת השכירות.

ומחלוקת זו תלויה במחלוקת הראשונים דלעיל אם תשלום השכירות הוא דווקא על הפחת דלדידיה משלם כשעת שבידה דווקא. והנה המחבר פסק בסעיף ד' שישלם לפרסוק מיד בשעת נתינת הפרה שישלם לו שלושים דנינים אם תמות. והרמ"א סבירא ליה דא"א בכך דהלא תשלום שכירותו הוא על הפחת שנפחת, ואם ישלם כפי שוויות הפרה בעת שכירותה, א"כ לא לקח המשכיר ע"ע אחריות זולא והרי זה רבית.

ומעתה נבוא לדון בעניינינו, מה שמצוי בשוק שמשכירים כלי מוצלץ או עציצים וקנדלבות לאירועים. והנה על עצם הדבר שמשכירים הכלים בתשלום על אף שלא מצוי בכלים אלו שום פחת ע"י עצם ההשתמשות וא"כ הרי חסר טעמא דגמ' שאני כלי דידיע פחתיה. און קושיא דפסק השו"ע כשיטת התוס' דבחד מתרי טעמא סגי. וכאן אית לן טעמא דהדרא בעיניה.

אמנם בואת קא קשיא, דהמנהג הוא שהשוכר כלים לוקח עליו אחריות על הכלים ואם יארע להם נזק כשבידה ואבידה וכדו' עליו לשלם את דמי הכלי. ולפי האמור לעיל הלא הדבר תלוי בפלוגתת המחבר והרמ"א ולפי דעת הרמ"א אסור לשוכר לקבל עליו תשלומי נוקים בכלים אלו דהרי אין בהם פחת, ובאחריות זולא שהמשכיר מקבל על עצמו לא סגי. ואכן נמצאו לכמה מן האחרונים שהחמירו בכגון דא [עצי לבונה לגבי השכרת תכשיטי נשים, ובערך ש"י לגבי נירות ערך].

העצה ששמענו ליעיץ לנכון במקרים כאלו. היא, **שהמשכיר יקבל על עצמו בהשכרת הכלים שעל הכלי הראשון או על כמה כלים הראשונים לא יצטרך השוכר לשלם על אובדנם**, ובאופן זה תו שפיר שייך לדונם ככלי שיש בה פחת שתשלום השכירות הוא על הני כלים שאין חייב באחריותם, ותשלום האחריות הוא על הכלים האחרים.

ועדיין יש לנו לבאר דאף אם נדון בהם ככלי שיש בהם פחת, הרי פסק הרמ"א דתשלום הכלי יהא כשעת שבידתו וכאשר נתבאר לעיל, ועל אף שבחכמת אדם ציין לב' השיטות ולא הכריע בין השיטין, בשועת כתב דטוב להחמיר סכירת הרמ"א לשלם כשעת שבידתו, וצ"ע בנוהג שלנו שמשכירים לשלם למשכיר כלי חדש, השווה אפילו יותר משעת נתינתו, ולא רק משעת שבידתו.

והנה החו"ד מצוין, דכל הנידון דאגרא ופגרא, הוא דווקא כשאכן נשבר הכלי והמשכיר רוצה מהשוכר הן את השכירות והן את שווי הכלי בזה באנו לכל האמור לעיל, אבל כל זמן שהכלי קיים והשוכר משלם למשכיר רק תשלום השכירות לא נפקא לן לדינא מה היא התחייבותו במקרה שישבר הכלי דהרי כעת אין השוכר צריך לשלם דמי הכלי, ועל אף שבחדרי דיעה מציינו שנחלק על החו"ד לגבי שיטת המחבר, כ"מ מודה דבדברי הרמ"א קי"ל כחו"ד. וא"כ אפשר ליישב את מנהג האנשים לחייב לשלם כלי חדש, שבדר"כ אינו מגיע לכדי תשלום.

ולמעשה: **השוכר כלי נוי לאירועים.** כל זמן שהכלי קיים והשוכר מעלה שכירות למשכיר, אפשר לסמוך על העצה הנ"ל שפטר אותו מתשלום על כלי אחד או שניים. ובאם אכן ישבר לו יותר ממאות הכלים הנ"ל, יש מקום להחמיר שלא ישלם שווי של כלי חדש אלא ככלי משומש לחוש לדברי השועת"ר החושש להחמיר כדברי הרמ"א שמשלם כשעת שבידתו.

נכתב לעיונא ולא לדינא

מהללים לשם תפארתך

ביאורים בענייני תפילה, מהרה"ג
ר' יצחק זאב לידסקי שליט"א
ראש כולל בוקר

כוונה בתפילה הוא אחד מהעבודות הגדולות בחיים. וכבר אמרו חז"ל ד' דברים צריכין חיזוק וכו'. אמנם חלק גדול מהניסיון הוא שאומרים אותן המילים כל יום, ויותר מזה, במבט חיצוני נראה דהרבה עניינים כפולים ומכופלים. אבל אם מתבוננים במילים רואים שבכל שורה יש הרבה הרבה עניינים שונים ובמעט התבוננות יהיה טעם חדש בכל תפילה. וניקח דוגמא (רוב הדברים ראיתי בשערים בתפילה).

"הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו שירו לו זמרו לו שיהו בכל נפלאותיו התהללו בשם קדשו"

ופירושו 'הודו לה' ראוי להודות לה' והיינו כמו שקיבל טובו [ואין זה שייך לשבח אלא להודות כלומר להגיד תודה]. **'קראו בשמו'** היינו לפרסם שמו, וכמי שעומד לפני קהל ואומר להם דרשה ומסביר גדלות ה'. **'הודיעו בעמים עלילותיו'** היינו אפילו להגויים ראוי לפרסם שמו. וכמי שעומד ברחוב ואומר גם לגויים, שמעו והאזינו, ואני אגיד לכם מי ברא ומנהיג העולם. **'שירו לו'** שירה בפה, דהיינו לשורר ניגונים של שבת. **'זמרו לו'** זהו בכלי, ושונה משירה בפה, וכמו ששונה חבורה ביחד של כלי זמר ועושים ביחד ניגונים שונים של התעוררות לדביקות בה'. **'שיהו בכל נפלאותיו'** כשני אנשים שיושבין ביחד ומספרין אחד לשני בנפלאות ה' יתברך. **'התהללו בשם קדשו'** היינו להלל ה' על גדלותו [ואין זה עניין להודות על הטובות].

עוד יש לפרש קצת ממוזמר 'הללו את ה' מן השמים וגו' דהוא עיקר פסוקי דזמרה (עיין רש"י שבת ק"ח).

'הללוהו שמש וירח, הללוהו כל כוכבי אור' בנוהג שבעולם מכל בנין אפשר לראות ולהבין מי הוא הבונה. אם הוא רואה בנין קטן ופשוט מאד של משחקים, מבין שילד קטן בנה אותו. ואם הוא גדול יותר, יודע שהבונה ילד מבורד יותר. ואם הוא בנין מפואר של עשרות קומות, מבין שיש קבלן אומן שבנה אותו. וכנהג בכל דבר שבעולם.

וזהו העניין שאומרים **'הללוהו שמש'** מפרש הר"ד (לבעל תוס' הר"ד) דהשמש דומם [ודלא כרמב"ם פ"ג מהל' יסודי התורה דכתב, דהשמש מכיר ריבונו ויש לו יותר שכל מבני אדם ופחות ממלאך] ואינו משבח בעצמו לה', אלא הכוונה, דאנו רואין השמש ועל ידה משבחין לה' - ויש להרחיב הידיעה ולפרש קצת מהו הפליאה העצומה של בריאת השמש - א. כתב הרמב"ם דהשמש ק"ע פעמים גדולה מכדור הארץ. ב. השמש הוא אור גדול כל כך דאין לנו אור רבידי אדם שאפשר להאיר אפילו עיר שלם בב"א וכ"ש לא מדינה, והשמש מאיר כל העולם, ג. השמש מחמם כל העולם ומבשל מיליוני פירות וניקות בשבילינו והוא חום מדויק בכדי לא לשרוף אותן, ד. השמש שמרפא בלא תוצאות רעות במקום אחר, ולא כמו רפואות בני אדם [וכדאמרו חז"ל פסחים מ"ב 'כל מילי דמעלי להאי קשה להאי']. ואם מתבונן בבריאה זו רואין שעל כרחך יש בורא גדול איום ונורא שברא אותו.

'הללוהו... וירח' גם זה מנפלאות הבריאה שהלבנה מאיר אור שמקבל מהחמה, אמנם אינו כמו 'שפילג' שאם מסתכל בו רואה עצמו, אלא חומר מיוחד שמאיר האור שמקבל יותר מזה. ואינו רק מאיר האור אלא גם את הממשות של אור החמה ובוה מבשל בהפירות [ממגד גרש ירחים, עיין תוס' ר"ה יא]. **'הללוהו כל כוכבי אור'** היינו, שהקב"ה ברא מיליוני כוכבים וכ"א גדול מהעולם, ולאפוקי מאומן בשר ודם ואפילו הקבלן הכי גדול בעולם לא בנה מאה בניינים וכ"ש לא אלף. **'הללו את ה' כי הוא צנוה ונבראו'** פירוש דבשר ודם שבנה יצירה מיוחד ומסובך, לוקח הרבה זמן ולפעמים גם שנים, אבל הקב"ה ברא בלא שום זמן ובלא יגיעה כלל. **'זיעמדם לעד לעולם'** דבריאה זו עומד לעולם ואינו נשבר, וזהו פליאה עצומה דבכל בריאה ע"י בני אדם לאחרי כמה שנים יישר. **חק נתן ולא יעבור'** היינו, אפילו פעם אחת לא היה תקלה.

כל אלו הדברים הן בגדר תן לחכם ויחכם עוד, דאם ניקח זמן להבין המילים שאנו אומרים בכל יום, בוודאי יראה חידושים, וירגיש טעם חדש בתפילה.

יפארו ויברכו לק-ל

חידושי תורה שנתלבנו בכולל עיון - הלכות ברכות
בראשות הרה"ג ר' זלמן לוברבום שליט"א

הרה"ח ר' יחאל מיכל גולדשמיד שליט"א

שיעור אכילת מזונות בקידושים וכדו'

שיעור זאת בין 400 ל-500 סמ"ק כ-5 פרוסות לחם, אך לדעת השועה"ר אין לברך ברהמ"ז רק בשיעור של כא' ביצים ומחצה שזה 1100 סמ"ק ובמשקל כ-350 גר'.

צירוף מאכלים אחרים

המג"א מדייק מהלשון קביעות סעודה שאי"צ שישבע ממזונות לבד אלא גם אם שבע בצירוף מאכלים אחרים נחשב שאכל שיעור של קביעות סעודה וצריך לברך המוציא וברהמ"ז, ומוסיף לחדש עוד שאם אכל מזונות שהדרך לקבוע עליהם סעודה עם שאר מאכלים אף שאכל רק מהמזונות אם שבע מהם צריך לברך המוציא וברהמ"ז. ולדוגמא, **אכל קרקרים שהדרך הוא לאכלם עם הרינג בשיעור אף שאכל קרקרים לבדם אך אכל שיעור כזה שאילו אכלם עם הרינג היה אוכל שיעור של קביעות סעודה, אף שאכל רק מהקרקרים אם שבע מהם מברך ברהמ"ז, ונפסק במ"ב.**

ולפי דברי מג"א אלו יוצא שאלו האוכלים מזונות ביחד עם מאכלים אחרים כגון קרקרים עם כבד וגאלע וכדו' צריכים ליהרר מאד שלא יצטרפו הקרקרים עם המאכלים לשיעור של קביעות סעודה של 500 סמ"ק, ומצוי מאד בקידושים שבקלות אפשר להיכשל בזה, ובפרט אם שבע מהמזונות שאז אף אם אוכל רק קרקרים שיעור שרגילים לקבוע עליהם סעודה עם מאכלים אחרים שצריך לברך ברהמ"ז.

ובספר אגרות משה סובר שלא רק מאכלים שאוכל עם המזונות מצטרפים לשיעור קביעת סעודה אלא כל מה שאוכל באותה סעודה מצטרף ולמשל אם אוכל עוגות ואחר מכך אוכל קוגל או שאר מאכלים הכל מצטרף לשיעור של ברהמ"ז.

אלא שכל דברי המג"א שאפשר לצרף מאכלים אחרים הם רק לשיעור סעודת בוקר וערב שזה כ-500 סמ"ק אך לשיעור ד' ביצים שזה כ-200 סמ"ק אין לחוש למאכלים אחרים.

ובדברי שועה"ר מבואר שמה שדין צירוף שייך רק אם אכל מהמזונות שיעור ד' ביצים כ-200 גר' אך אם לא אכל שיעור מזונות א"א לצרף שאר מאכלים אך בדרך החיים משמע שגם בפחו' מד' ביצים יש להחמיר.

העולה למעשה

היוצא מכל הנ"ל שהרוצה לצאת מכל ספק יאכל רק דברים שאינם חשש פת כסנין כגון קוגל וכדו'. ואם אוכל קרקרים או עוגות יראה לאכול פחות מ-200 או 230 סמ"ק שזהו שיעור ד' ביצים, ובדיעבד יראה לאכול פחות מו' ביצים שזה כ-345 סמ"ק, אך אם רוצה לאכול שיעור של כ-500 סמ"ק מזונות עם הרינג או כבד וגאלע ומתוכם כ-230 סמ"ק הם מזונות, יש לנהוג כהמ"ב וליתול ידיו ולברך המוציא וברהמ"ז.

לסיום ראיתי להעתיק לשון הערוך השולחן בסי' קסח סעיף י"ח וז"ל **"ודע שכמה גדולים צעקו ככרוכיאל על מה שנתפשט בדורינו בכל המדינה שבעת איזה שמחה עורכים שולחן עם כמה מיני דגים וכמה מיני בשר ואוכלים עם פת הבאה בכסנין ואוכלים בלא נט"י ובלא המוציא וברהמ"ז אלא בברכת מזונות ולבסוף על המחיה ואוכלים הרבה מהגלוסקאות וכו' ורק מעט מהיראים נזהרים בישבם על שולחן כזה לבלי לאכול הרבה או שנוטלים ידיהם ומברכים המוציא על פת, אבל רוב המון ישראל אין שומרים עצמם מזה על כן בוודאי חלילה לעשות כן."**

נהוג בבתי כנסיות שבקידושים בשבת בבוקר וכן במוצאי צומות מביאים מזונות ועוד מאכלים והרבה שאלות מתעוררות מה הוא השיעור שמוותר לאכול בלי להיכנס לשאלות של נט"י והמוציא וברכת המזון, ותוך כדי לימוד הסוגיא נמצא שאפשר בקלות להיכשל באיסור של ביטול מצוה של ברהמ"ז, והרבה אנשים מחוסר מודעות שיש להם לנושא נכשלים בזה. לכן אמרתי להביא בקצרה את עיקרי הדינים.

בגמ' ברכות מב. מבואר שפת הבאה בכסנין מברך עליו מזונות ומעין שלוש ואם קבע סעודתו עליו מברך המוציא וברהמ"ז, וכן נפסק בשו"ע סי' קסח' ס"ו-ז, ובביאור פהב"כ נפסק בשו"ע ג' פירושים, א', פת הממולא במיני מתיקה כגון בורקס וכדו', ב', פת שנילוש בשמן או במי פירות וזה מצוי בבצק עלים וכדו', ג', פת שכוססין אותו כמו קרקרים וכדו', והיות ולא נפסק הלכה כאחד מהם ע"כ מספק בכל ג' המינים מברכין במ"מ ומעין ג', אך אם קבע סעודתו עליהם מברכים המוציא וברהמ"ז.

ובביאור דין קביעות סעודה נפסק בשו"ע שאי"ז תלוי בשיעור השביעה של כל אחד אלא תלוי בשיעור שאחרים רגילים לקבוע עליו סעודה, וכ' המ"ב שנחלקו האחרונים בשיעור זה י"א שהשיעור הוא ג' או ד' ביצים כמו לענים עירובין וי"א שהשיעור הוא כמות של שיעור סעודה של בוקר [צהריים] או ערב שאדם אוכל, כל אחד כפי הכמות שהוא רגיל לאכול באחת משתי הסעודות המרכזיות של אותו יום, שיעור זה הוא שיעור קביעות סעודה שמברכין המוציא וברהמ"ז, ולדינא פסק המ"ב שלכתחילה יש ליהרר שלא לאכול משיעור של ד' ביצים והלאה אך בדיעבד אין לברך ברהמ"ז רק על שיעור של סעודת בוקר וערב שכן פסקו המג"א הגר"ז והח"א בשם הגר"א, הגר"ז בשו"ע הרב חולק על שיעוק של ד' ביצים וכ' שעד שיעור של ו' ביצים אפשר לאכול, אך כדי לברך ברהמ"ז אין לברך אא"כ אכל שיעור של כא' וחצי ויותר ביצים.

שיעור אכילה

והנה כשנבוא לשער שיעורים אלו למעשה הנה בספר שיעורים של תורה לבעל הקה"י כ' ששיעור ביצה הוא 500 סמ"ק ולפי"ז ד' ביצים הוא 200 סמ"ק, ובספר פסקי תשובות ובספר וזאת הברכה כתבו שיש להקל עד שיעור של 230 סמ"ק [לפי שיעור ביצה 57 סמ"ק], **ואפשר לשער זאת בכוס קרטון של 220 סמ"ק או בכוס פלסטיק שרובם מכילים 180 סמ"ק, אך ביותר מכך יש לחוש לספק המוציא וברהמ"ז,** [כשמשערים לפי משקל יש לחוש מ-70 גר' בערך], ולדעת השועה"ר אפשר להקל מעט יותר עד כ-300 סמ"ק [כ-100 גר'] אך בתנאי שלא שבע.

ויש סוגי מזונות שיש בהם מילוי ואוירים שאפשר להקל במעט יותר משיעור הנ"ל שיש לדון האם המילוי והאוירים מצטרפים לשיעור ד' ביצים או לא, ואם נאמר שאינם מצטרפים אפשר להקל לאכול מעט יותר, ואכמ"ל.

עוד יש לצדד להקל אולי יש לסמוך על ביצה כשיעור חזו"א שלפי"ז ד' ביצים הם 400 סמ"ק, וששה ביצים 600 סמ"ק, היות וכל הדיעה של ד' ביצים הוא לחומרא, ויל"ע בזה.

מאידך הרוצה לצאת מכל ספק ולברך המוציא וברהמ"ז בוודאי, לדעת המ"ב תלוי בשיעור אכילה של סעודת בוקר וערב ובספר וזאת הברכה